

दावा दाखल तारीख : २७/०७/२०१५
 दावा नोंदणी तारीख : ३०/०३/२०१५
 दावा निकाल तारीख : १६/११/२०१७
 निकाल कालावधी : वर्ष महिने दिवस
 ०२ ०३ १९

सह दिवाणी न्यायाधीश वरिष्ठ स्तर, श्रीगोंदा यांचे न्यायालयात
तालुका - श्रीगोंदा, जिल्हा - अहमदनगर
(पीठासीन अधिकारी कुं. म. कायंगुडे)

नियमित दिवाणी मुकदमा नं. १०४/२०१५

निशाणी क्रं. : ५४

१. श्री. दत्तात्रय बुवाजी कोळपे
वय-५० वर्ष, धंदा-शेती,
२. श्री. नाना सुखदेव कोळपे
वय-३२ वर्ष, धंदा-शेती,
३. श्री. वसंत सुखदेव कोळपे
वय-२६ वर्ष, धंदा-शिक्षण/शेती
सर्व रा. पिसोरे बु।।
ता. श्रीगोंदा, जि. अहमदनगर.

..... वादी

विरुध्द

१. पोपट नारायण शेलार
वय -७० वर्ष, धंदा - शेती,
२. अनिल पोपट शेलार,
वय - ५४ वर्ष, धंदा - नोकरी व शेती,
३. कुसूमबाई पोपट शेलार
वय - ६० वर्ष, धंदा- शेती/घरकाम
४. सुरेश सर्जेराव टुले
वय-३५ वर्ष, धंदा-शेती,

५. भागुजी सर्जेराव टुले
वय-३२ वर्षे, धंदा-शेती
६. मंगल बाजीराव कोळपे
वय-४० वर्षे, धंदा-शेती/घरकाम,
७. धोंडाबाई सर्जेराव टुले
वय-६५ वर्षे, धंदा-शेती/घरकाम,
८. मारुती नारायण शेलार
वय-७२ वर्षे, धंदा-शेती,
९. शिवाजी मारुती शेलार
वय-४५ वर्षे, धंदा-शेती,
१०. दिलीप मारुती शेलार
वय-५० वर्षे, धंदा-शेती,
११. सत्यवान सोपान रासकर,
वय-७० वर्षे, धंदा-शेती,
१२. नामदेव सत्यवान रासकर
वय-२६ वर्षे, धंदा-शेती,

सर्व रा. पिसोरे बु॥

ता. श्रीगोंदा, जि. अहमदनगर.

..... प्रतिवादी

**दावा अतिक्रमित क्षेत्राचा कब्जा मिळणेकरिता,
मोजणी व निरंतर ताकीद मनाई हुकुमासाठी**

वादी तर्फे विधिज्ञ : श्री. एन.डी. गवळी

प्रतिवादी क्र.१ ते ३ तर्फे विधिज्ञ : श्री. एस.वाय.पत्की/श्री. एस.जी. कावरे

न्यायनिर्णय
(निकाल दिनांक १६ नोव्हेंबर, २०१७ रोजी घोषित केला)

१. मौजे पिसोरे बु॥, ता. श्रीगोंदा, जि. अहमदनगर येथील शेतजमिन गट क्र. १०५/२, क्षेत्र १ हे. २३ आर अशी मिळकत ज्यामध्ये प्रतिवादी क्र.१ ते ७ यांनी पूर्व बाजुस तसेच पश्चिम बाजुस अतिक्रमण केलेले क्षेत्र २४ आर ज्याचे सविस्तर वर्णन दावा कलम १ मध्ये दिले आहे अशी मिळकत प्रस्तुतच्या दाव्याचा वादविषय आहे. (सदरील मिळकतीला यापुढे सोईकरिता “**दावा मिळकत**” असे संबोधिले आहे).

२. **वादीच्या केसची हकीकत थोडक्यात पुढीलप्रमाणे :**

दावा मिळकत हिचा पूर्वीचा गट क्र.१०५ असा होता. त्याचे पाच पोटहिस्से पडलेले आहेत. वादीच्या दावा मिळकतीस गट क्र.१०५/२ असा पोटहिस्सा पडलेला आहे. दावा मिळकत वादी क्र.२ व ३ यांचे वडील सुखदेव तसेच वादी क्र.१ यांनी दिनांक ०२/०८/१९९९ रोजी पिनकू उर्फ रुपाली राजकुमार मुनोत व रेणुका उर्फ ज्योती राजकुमार मुनोत यांच्याकडून नोंदणीकृत खरेदीदस्ताने खरेदी केलेल्या आहेत. तेव्हापासून दावा मिळकतीचे वादी हे मालकी हक्काने कब्जे वहिवाट करीत आहेत. सुखदेव यांचे निधन झाल्यानंतर वादी क्र.२ व ३ यांना दावा मिळकतीमध्ये वारसा हक्काने मालकी हक्क प्राप्त झालेला आहे. दावा मिळकतीच्या हद्दीच्या खुणा एक महिन्यापूर्वीपर्यंत अस्तित्वात होत्या. परंतु, प्रतिवादी यांनी वादीच्या दावा मिळकतीमधील वहिवाटीस हरकत अडथळा सुरु केला. तसेच दिनांक २८/०२/२०१५ रोजी प्रतिवादी क्र.१ ते ७ यांनी दावा मिळकतीच्या पूर्व तसेच पश्चिम बाजूने बांध फोडून अतिक्रमण केलेले आहे. वादीचे विरोधास प्रतिवादींनी जुमानलेले नाही. अशाप्रकारे, प्रतिवादी क्र.१ ते ७ यांनी दावा मिळकतीमध्ये २४ आर क्षेत्रात अतिक्रमण केलेले आहे. त्याबाबत वादींनी बेलवंडी पोलीस ठाण्यात त्याचदिवशी रितसर वर्दीदेखील दिलेली आहे. वादींनी गावातील प्रतिष्ठित इसमांमार्फत प्रतिवादींना समजावून सांगण्याचा प्रयत्न केला असता प्रतिवादींना राग आला व त्यांनी दावा मिळकतीच्या वहिवाटीस हरकत

सुरु केली. वादीने भूमी अभिलेख श्रीगोंदा यांच्या कार्यालयामार्फत मोजणी करण्याचा प्रयत्न केला असता पोटहिश्याची मोजणी करण्याकरिता सर्व हिस्सेदारांची संमती लागेल असे सांगितले. प्रतिवादींनी संमती देण्यास नकार दिला. सबब, वादींना प्रस्तुतचा दावा दाखल करून दावा मिळकतीमध्ये प्रतिवादींनी केलेल्या अतिक्रमित क्षेत्राचा कब्जा मिळण्यासाठी तसेच दावा मिळकतीमधील वादींच्या कब्जेवहिवाटीस प्रतिवादींनी हरकत अडथळा करु नये अशी मागणी करणे भाग पडलेले आहे.

३. प्रतिवादी क्र.१ ते ७ यांनी हजर होऊन आपली कैफीयत **नि.१९** नुसार दाखल करून वादींचा दावा व त्यामधील मागणी नाकारलेली आहे. प्रतिवादींच्या कथनानुसार, गट क्र.१०५ ही मुळची मुनोत कुटुंबियाची होती. वादी प्रमाणेच या प्रतिवादींनी देखील गट क्र.१०५ मधील काही हिस्से मुनोत यांच्याकडून खरेदी केलेली आहेत. गट क्र.१०५ च्या पूर्वेस बेलवंडी - येळपणे असा रस्ता आहे. गट क्र.१०५ याचे सदरील रस्त्याला समांतर पूर्वेकडून पश्चिमेकडे पाच पोटहिस्से केलेले आहेत. त्यामुळे, पश्चिमेकडील हिश्यात जाण्यासाठी कोणताही रस्ता नाही. सबब, गट क्र.१०५ मधील सर्व हिस्सेदारांनी आपआपसातील समजुतीप्रमाणे गट क्र.१०५ चे दक्षिणेकडील बांधाजवळून सुमारे १६ फुट रुंदीचा रस्ता सर्वांच्या सोईकरिता ठेवलेला आहे. याशिवाय, गट क्र.१०५ चे उत्तरेकडील बांधावरून एक ओढा वाहतो. सदरील ओढ्याजवळ व पूर्वेकडील रस्त्याजवळ गट क्र.१०५ मध्ये एक चालू पाण्याची सर्वांची सामाईक विहीर आहे. त्या विहीरीवर जाण्यासाठी बेलवंडी-येळपणे रस्त्यापासून सुमारे ४ फुट रुंदीची पायवाट सर्वांसाठी ठेवलेली आहे. विहीरीवर इले. मोटार व पाईपलाईन असून ती सर्वांची सामाईक आहे.

४. गट क्र.१०५ च्या पाच हिश्यापैकी सर्वांत पश्चिमेकडील पोटहिस्सा गट क्र. १०५/१ हा प्रतिवादी क्र.४ च्या मालकीचा आहे. त्यास लागून पूर्वेकडे गट क्र.१०५/२ वादी क्र.१, त्याचे पूर्वेस गट क्र.१०५/३ प्रतिवादी क्र.१ चे मालकीचा आहे. गट क्र.१०५ चे दक्षिणेकडून असणारा सामाईक रस्ता हा प्रतिवादी क्र.४ च्या हिश्यापाशी संपतो. अशाप्रकारे,

गट क्र.१०५/१ ते १०५/५ मध्ये प्रत्येकाची स्वतंत्र वहिवाट असून बांध देखील आहेत. सदरचे बांध मुळ मालक मुनोत यांनीच खरेदीवेळी टाकून दिलेले आहेत व ते आजही अस्तित्वात आहेत. प्रतिवादी क्र.१ ते ७ यांनी आपआपल्या हिश्यात फळबागांची लागवड केलेली आहे. वादींची झाडे नवीन आहेत. या उलट प्रतिवादींची झाडे जुनी व फळे देणारी आहेत. प्रतिवादींची फळझाडे ही कागदी लिंबाची असून खूप मोठी व काटे असणारी अशी आहेत. त्यामुळे, वादी व प्रतिवादी यांच्यामधील बांध नांगरणे हे फळझाडे तोडल्याशिवाय शक्य होणार नाही. वादी प्रतिवादींमध्ये बांधावरून कधीही वाद नव्हता व नाही. वाद हा उत्तरेकडील रस्त्याबाबतचा आहे. वादी हे रस्त्यावर दगड टाकून जनावरे बांधून प्रतिवादींना त्रास देत असतात. दिनांक २५/०५/२०१५ रोजी वादींनी रस्ता बंद केला व पाण्याचा दंड अडविला म्हणून प्रतिवादी क्र.४ याने बेलवंडी पोलीस ठाण्यात वर्दी दिलेली होती. त्यामध्ये तडजोड होवून वादीने पुन्हा अडविणार नाही असे लेखी दिलेले आहे. त्यानंतर लगेच दुस-या दिवशी दिनांक २९/०५/२०१५ रोजी वादीनेच प्रतिवादी क्र.१ व त्याच्या कुटुंबियास धमक्या दिलेल्या आहेत. वादीने वरील सर्व परिस्थिती लपवून खोटा दावा दाखल केला असल्याने दावा खर्चासह नामंजुर करण्याची मागणी प्रतिवादींनी केली आहे.

५. वादी प्रतिवादी यांच्या परस्पर विरोधी कथनांचा विचार करून नि.२५ नुसार मुद्दे काढले असून, त्या मुद्द्यांचे मराठीत भाषांतर व त्यांचे निष्कर्ष कारणमिमांसेसह पुढीलप्रमाणे :

अ. क.	मुद्दे	निष्कर्ष
१.	वादींनी दावा मिळकतीवर त्यांची मालकी व ताबा असल्याचे सिद्ध केले आहे का ?	...होकारार्थी.
२.	वादींनी, कथन केल्याप्रमाणे दावा मिळकतीवर अतिक्रमण केले असल्याचे सिद्ध केले आहे का ?	...होकारार्थी.

३. वादीनी दावा मिळकतीमधील वहिवाटीस प्रतिवादीनी ...नकारार्थी.
हरकत केले असल्याचे सिद्ध केले आहे का ?
४. वादी, निरंतर मनाईची मागणी मिळविण्यास पात्र आहेत ...नकारार्थी.
काय ?
५. वादी अतिक्रमित क्षेत्राचा ताबा मिळविण्यास पात्र आहेत ...होकारार्थी.
काय ?
६. अंतिम आदेश व हुक्मनामा ? अंतिम
आदेशानुसार

कारणमिमांसा

६. केसच्या शाबीतीसाठी वादी क्र.३ वसंत सुखदेव कोळपे यांनी स्वतःचा शपथेवरील पुरावा नि.२७ नुसार सादर केलेला आहे. या शिवाय, साक्षीदार क्र.२ विजय आत्माराम राठोड यांचा शपथेवरील पुरावा नि.३६ वर दाखल केला आहे. वादीनी कागदोपत्री पुराव्यामध्ये गट क्र.१०५ चे पाचही पोटहिश्यांचे ७/१२ उतारे (नि.५३ ते ५७), गट क्र. १०५ चा नकाशा (नि.५८), वादी क्र.१ याने पोलीस ठाण्यात दिलेल्या वर्दीची स्थळप्रत (नि. ३२), मोजणी नकाशा (नि.३७), मोजणीबाबत काढण्यात आलेल्या नोटीसीची सांक्षाकित प्रत (नि.३८), मोजणीदार यांनी मोजणीबाबत वादी प्रतिवादीचे नोंदविलेले जबाब (नि.३९ व ४०) तसेच पंचनामा (नि.४१) याशिवाय स.नं.५९ चे टिपणची नक्कल (नि.४२) सादर केलेला आहे.

७. या उलट, प्रतिवादी क्र.१ पोपट नारायण शेलार यांनी आपला शपथेवरील पुरावा नि.४९ नुसार सादर केलेला आहे. प्रतिवादी यांनी कोणताही कागदोपत्री पुरावा सादर केलेला नाही.

मान्य बाबी :

८. गट क्र.१०५ ही मुळची मुनोत कुटुंबियाची असून ती वादी प्रतिवादी यांनी खरेदी केली असल्याची बाब वादातीत नाही. खरेदीनंतर गट क्र.१०५ याचे पश्चिमेकडून पूर्वेकडे पाच पोटहिस्से पडले असल्याची बाब देखील वादातीत नाही. पश्चिमेकडील गट क्र. १०५/१ हा प्रतिवादी क्र.४ ते ६, त्याच्या पूर्वेचा गट क्र.१०५/२ वादीचा त्याचे पूर्वेस असणारा गट क्र.१०५/३ हा प्रतिवादी क्र.१ याचे पूर्वेस असणारा गट क्र.१०५/४ हा प्रतिवादी क्र.८ ते १० यांचा तर पूर्व बाजुचा गट क्र.१०५/५ हा प्रतिवादी क्र.११ व १२ यांचे मालकीचा असल्याची बाब वादातीत नाही. याशिवाय, गट क्र.१०५ याचे दक्षिणेकडील बांधावरून सामाईक रस्ता असल्याची बाब देखील वादातीत नाही.

मुद्दा क्र.१ करिता :

९. वादींनी दावा मिळकत ही वादी क्र.१ व सुखदेव यांच्या खरेदी मालकीची असून सुखदेव यांच्या निधनानंतर वादी क्र.२ व ३ यांना दावा मिळकतीमध्ये वारसा हक्काने मालकी मिळाली असल्याचे कथन केलेले आहे. सदरची बाब वादी क्र.३ याने शपथेवर देखील सांगितलेली आहे. दावा मिळकतीवर वादींची असलेली मालकी प्रतिवादींनी देखील नाकारलेली नाही. वादी क्र.३ याचा त्या बाबतचा शपथेवरील पुरावा हा विनाआव्हानीत राहिलेला आहे. याशिवाय, दावा मिळकतीचा ७/१२ उतारा (नि.५३) पाहता त्यावरून देखील वादी हे दावा मिळकतीचे मालक असल्याचे स्पष्ट होत आहे. सबब, वादीच्या शपथेवरील पुराव्यास महसुल अभिलेखाने देखील पुष्टी मिळालेली आहे. या ठिकाणी महत्वाची नमुद करावयाची बाब म्हणजे गट क्र.१०५ याचे पाच पोटहिस्से झाले असून त्या पाच पोटहिश्यांच्या मालकीबाबत अथवा चतुःसीमांबाबत वादी प्रतिवादींमध्ये कोणताही वाद नाही. वादी प्रतिवादींमध्ये केवळ हद्दीवरून वाद असल्याचे दिसून येते. या सर्व बाबींचा विचार करता तसेच सादर झालेल्या पुराव्यावरून दावा मिळकत ही वादींच्या मालकीची असल्याचे सिद्ध झालेले आहे.

१०. वर नमूद केल्यानुसार गट क्र.१०५ याचे पाच पोटहिस्से झाले असून त्या पाचही पोट हिश्यांच्या चतुःसीमांबाबत अथवा वर्णनाबाबत वादी प्रतिवादींमध्ये कोणताही वाद नाही. याशिवाय, प्रत्येक पोट हिस्से धारकाची त्याच्या मालकीच्या क्षेत्रानुसार वहिवाट असल्याची बाब देखील वादातीत नाही. पर्यायाने दावा मिळकत ही वादींच्या मालकीची असल्याने त्यावर वादींचाच ताबा असल्याचा अनुमान निघतो. त्या बाबीस महसुल अभिलेखाने देखील पुष्टी मिळते. सबब, दावा मिळकतीवर वादींचा ताबा व मालकी असल्याची बाब सिद्ध होते. त्यामुळे, मुद्दा क्र.१ चा निष्कर्ष होकारार्थी देण्यात येतो.

मुद्दा क्र.२ करिता :

११. वर नमूद केल्यानुसार गट क्र.१०५ याचे पाच पोटहिस्से, त्यांचे मालक व त्यांच्या वहिवाटीच्या दिशा या बाबत कोणताही वाद नाही. वादींचे कथनानुसार, प्रतिवादी यांनी दावा मिळकतीमध्ये पूर्व तसेच पश्चिम बाजूने अतिक्रमण केलेले आहे. या उलट, प्रतिवादींचे कथनानुसार, प्रत्येक पोटहिस्से धारकाच्या वहिवाटी गट क्र.१०५ च्या खरेदीपासून आहेत तशाच आहेत. त्यावेळी मुळ मालकांनी घालून दिलेले बांध आजदेखील अस्तित्वात आहेत. त्या अनुषंगाने वादी क्र.३ व प्रतिवादी क्र.१ यांनी दिलेला शपथेवरील पुरावा हा शब्दांविरुद्ध शब्द अशा स्वरूपाचा आहे. त्यामुळे, वहिवाटीच्या हद्दी व अतिक्रमणाबाबत सादर झालेला पुरावा हा परस्पर विरोधी अशा स्वरूपाचा आहे. या ठिकाणी महत्वाची नमुद करावयाची बाब म्हणजे प्रस्तुतच्या दाव्यामध्ये उपअधिक्षक, भुमी अभिलेख, श्रीगोंदा यांच्या कार्यालयातील मोजणीदार यांची नेमणुक होवून गट क्र.१०५ व त्यामधील पाचही पोटहिश्यांची मोजणी झालेली आहे. सदरील मोजणीदार राठोड यांना वादीने साक्षीदार क्र.२ म्हणून तपासलेले आहे. त्यामुळे, हद्दी बाबत सदरील साक्षीदाराने सादर केलेला पुरावा हा महत्वाचा पुरावा ठरत आहे. वादी क्र.३ व प्रतिवादी क्र.१ यांचे शपथेवरील पुराव्यापेक्षा सदरील मोजणीदार हा तज्ञ साक्षीदार असल्याने हद्दीबाबत सदरील साक्षीदाराने सादर केलेला पुरावा यास महत्त्व प्राप्त होते.

१२. त्या अनुषंगाने वादीचे साक्षीदार क्र.२ राठोड यांचा पुरावा पाहणे कमप्राप्त ठरते. सदरील साक्षीदाराने न्यायालयीन आयुक्त नेमल्यानुसार त्याने वादी व प्रतिवादींना

मोजणीबाबतची नोटीस पाठविली. त्यानुसार दि. ०६.०१.२०१६ रोजी ईटीएस मशिनचे साहायाने मोजणी केली व त्यानुसार नकाशा तयार केला. मोजणीमध्ये त्याला प्रतिवादी क्र. १ ते ३ यांनी वादीचे हिश्यात १८ आर क्षेत्राचे अतिक्रमण केल्याचे दिसून आले व तो भाग त्याने नकाशात जांभळ्या रंगाने दर्शविलेला आहे. याशिवाय प्रतिवादी क्र. १ ते ३ यांच्या हिश्यात प्रतिवादी क्र. ८ ते १० यांचे २३ आर क्षेत्रामध्ये अतिक्रमण असून प्रतिवादी क्र. ८ ते १० यांचे क्षेत्रात प्रतिवादी क्र. ११ व १२ यांचे २० आर क्षेत्राचे अतिक्रमण तर गट क्र. १०६ चे कब्जेदाराचे ३ आर अतिक्रमण दिसून आले. याशिवाय प्रतिवादी क्र. ११ व १२ यांचे १८ आर क्षेत्र रस्तापड असून ६ आर क्षेत्रामध्ये गट क्र. १०६ चे कब्जेदाराने अतिक्रमण केले असल्याचे दिसून आले. सबब, सदरील साक्षीदाराचे पुराव्याचे विचार करता, गट क्र. १०५ मधील हिस्सेदारांनी त्यांचे पश्चिमेकडील हिस्सेदाराचे क्षेत्रात अतिक्रमण केले असल्याचे दिसून येते.

१३. प्रतिवादी यांचे विधिज्ञ यांनी झालेली मोजणी ही सर्व नियमांचे पालन करून झालेली नाही. मोजणीमध्ये मोजणीदार यांनी मोजणी वेळी असणारी पीके, बांध, बांधांची रुंदी, विहीर, ओढा, चारी, झाडे व रस्ता या बाबी दर्शविलेल्या नाहीत. त्यामुळे सदरची मोजणी ही नियमानुसार झाली नसल्याने अचूक अशी नाही. याशिवाय त्यांनी मोजणी वेळी मोजणीदार यांना कोणतीही कायम खूप मिळून आली नाही व मोजणीदार याने गट क्र. १०५ शिवाय अन्य कोणतीही लगतची मिळकत मोजली नाही. त्यामुळे अतिक्रमण सिध्द होणे शक्य होणार नाही. याही कारणावरून मोजणी अचूक नाही व पर्यायाने मोजणीदार यांचा अहवाल अचूक नसल्याने स्वीकारता येणार नाही असे प्रतिपादन केले.

१४. या ठिकाणी महत्वाची नमूद करायची बाब म्हणजे मोजणीदार याने त्यांचे उलट तपासात मिळकतीमधील पीकांची नोंद त्यांनी केली नसल्याचे मान्य केले आहे. याशिवाय सदरील मिळकतीमध्ये असणा-या पाच बांधांची रुंदी नोंदविली नाही. नकाशामध्ये विहीर दर्शविली नाही व वरील बाबी नकाशामध्ये दर्शविल्या नसल्याचे मान्य केलेले आहे. वास्तविक पाहता सर्वे नियमानुसार मोठी फळ येणारी झाडे , विहीर, ईमारती, अथवा रस्ता या बाबी

(नि.क्र. : ५४)

नकाशामध्ये दर्शविणे आवश्यक असते. गट क्र. १०५ मध्ये वादी, प्रतिवादींचे पाच हिस्से आहेत, समाईक विहीर आहे, समाईक पाईपलाईन आहे या बाबी वादातीत नाहीत. याशिवाय गट क्र. १०५ चे पूर्वकडे बेलवंडी येळपणा रस्ता आहे. सदर रस्त्यापासून गट क्र. १०५ चे दक्षिणेकडून वादी, प्रतिवादी यांनी प्रत्येकाच्या हिश्यास जाण्यायेण्यासाठी रस्ता ठेवला असल्याची बाब वादी व प्रतिवादी क्र. १ यांचे उलट तपासातून स्पष्ट होते. तसेच सदरील रस्त्याच्या दक्षिणेस पाण्याची चारी असून गट क्र. १०५ चे उत्तरेकडून ओढा वाहतो या बाबी देखील दोन्ही बाजूंच्या पुराव्यातून मान्य असल्याचे स्पष्टपणे दिसून येते. गट क्र. १०५ मध्ये सामाईक विहीर व सामाईक पाईपलाईन असल्याची बाब देखील दोन्ही बाजूंच्या पुराव्यातून मान्य असल्याचे दिसून येते. सबब, गट क्र. १०५ मध्ये सामाईक विहीर, रस्ता व चारी असून गट क्र. १०५ चे उत्तरेस ओढा असल्याची बाब देखील स्पष्ट झालेली आहे. असे असताना देखील, मोजणीदार यांनी सदरच्या सर्व बाबी त्यांनी तयार केलेल्या नकाशामध्ये दर्शविल्या नसल्याचे स्पष्टपणे दिसून येते.

१५. मोजणीदार यांनी सदरच्या बाबी न दर्शविल्यामुळे झालेली मोजणी ही अचूक नाही असा निष्कर्ष काढता येईल का हे पाहणे क्रमप्राप्त ठरत आहे. विहीर, रस्ता व पाण्याची चारी या गट क्र. १०५ मध्ये विशिष्ट ठिकणावर आहेत याबाबत वादी, प्रतिवादींमध्ये वाद नसल्याचे दोन्ही बाजूंच्या शपथेवरील पुराव्यावरून स्पष्ट झालेले आहे. वादी, प्रतिवादींमध्ये महत्वाचा भाग हा हद्दीबाबतचा आहे. त्यामुळे माझे मते वरील नमूद बाबी जरी मोजणीदार यांनी दर्शविल्या नसल्या तरी केवळ त्यावरून झालेली मोजणी अचूक नाही असा अनुमान काढता येणार नाही. प्रतिवादी यांनी झालेल्या मोजणीचे प्रक्रियेमध्ये अथवा मोजणीचे पध्दतीमध्ये कोणतीही त्रुटी दर्शवून दिलेली नाही. सबब, वरील बाबी नकाशात दर्शविल्या नाहीत केवळ या कारणावरून मोजणी ही अचूक नाही असा प्रतिवादीचे विधिज्ञांचा युक्तीवाद स्वीकारता येणार नाही.

१६. प्रतिवादी यांनी गट क्र. १०५ चे उत्तरेकडील बांधावरून ओढा वाहत असून तो

(नि.क्र. : ५४)

देखील दर्शविला नसल्याचा बचाव घेतलेला आहे. परंतु, वादीचा उलट तपास पाहता ओढा हा गट क्र. १०५ चे उत्तरेकडे वाहतो असे सूचविलेले आहे. याशिवाय मोजणीदार यांचा उलट तपास पाहता ओढा हा मिळकतीच्या उत्तर बांधावरून वाहतो हे स्पष्ट होते. परंतु सदरचा ओढा हा गट क्र. १०५ चाच भाग आहे असे प्रतिवादीने कोठेही सूचित केलेले नाही. मोजणीदार यांचा उलट तपास पाहता त्यांना देखील ओढा हा गट क्र. १०५ चा भाग आहे असे स्पष्टपणे सूचविलेले नाही. अशा परिस्थितीत सदरचा ओढा हा गट क्र. १०५ चा भाग नसेल तर तो नकाशात दर्शविण्याचा प्रश्नच येत नाही. सबब, ओढा हा नकाशात दर्शविला नाही म्हणून झालेली मोजणी ही अचूक नाही असा देखील अनुमान काढता येणार नाही.

१७. सदर कामी प्रतिवादीचे विधिज्ञ यांनी मोजणीदार यांना कोणतीही कायम खूप मिळून आलेली नाही. तसेच त्यांनी लगतच्या इतर मिळकतीदेखील मोजलेल्या नाहीत. त्यामुळे अशी झालेली मोजणी अचूक आहे असे म्हणता येणार नाही असा देखील युक्तीवाद केला. वास्तविक पाहता महाराष्ट्र शासनाचे मॅन्युअल ऑफ लॅण्ड सर्वेईंग हे मोजणीबाबतचे नियम पाहता प्रकरण तीन मध्ये शेतीची मोजणी कशी करावी याचे नियम दिलेले आहेत. त्याचा विचार करता मोजणीवेळी कायम खूप मिळालीच पाहिजे असा नियम असल्याचे दिसून येत नाही. याउलट मोजणीदारांनी प्रथम बेसलाईनशोधून त्याआधारे मोजणी करणे गरजेचे असते सबब केवळ कायम खूप मिळाली नाही या कारणावरून झालेली मोजणी अचूक नाही असा देखील निष्कर्ष काढता येणार नाही.

१८. मोजणीसमयी लगत मिळकतींची मोजणी केलीच पाहिजे असा कोणताही नियम नाही. याउलट नामदार सर्वोच्च न्यायालयाने **सुभगा विरुद्ध शोभा २००६ (६) एम.एच.एलजे ५४५** यामध्ये अतिक्रमण शोधण्यासाठी लगतच्या सर्वच जमिनींची मोजणी करणे आवश्यक नसते असा देखील निवाडा दिलेला आहे. माझे मते, एकत्रीकरण योजनेमध्ये मिळकत तयार होताना जर ती एकापेक्षा जास्त सर्वे नंबरच्या पोट हिश्यांपासून तयार झाली असेल तर अशा वेळीच जेवढे मुळ सर्वे नंबर असतील त्यांची मोजणी करणे

(नि.क्र. : ५४)

क्रमप्राप्त ठरणार आहे. कारण टिपण अथवा इतर मुळ अभिलेख हा सर्व नंबरच्या अभिलेखापासून तयार करण्यात आलेला आहे. प्रस्तुतचे प्रकरणांमध्ये गट क्र. १०५ ही वेगवेगळ्या सर्वे नंबरच्या पोट हिश्यांपासून तयार झाली असल्याचे प्रतिवादीचे कथन नाही अथवा तसा कोणताही पुरावा देखील सादर झालेला नाही. त्यामुळे माझे मते गट क्र. १०५ लगतच्या अन्य मिळकतीची मोजणी केली नाही म्हणून मोजणी अचूक नाही असा देखील निष्कर्ष काढता येणार नाही.

१९. अशा परिस्थितीत मोजणीदार जे न्यायालयीन आयुक्त आहेत त्यांनी सादर केलेला पुरावा पाहता त्यामधून मोजणीवेळी फार मोठ्या त्रुटी असल्याचे प्रतिवादी दर्शवून देवू शकलेले नाहीत. प्रतिवादी यांनी दर्शविलेल्या त्रुटी यावरून संपूर्ण मोजणी प्रक्रियाच चुकीची होती असा निष्कर्ष काढता येणार नाही. सबब झालेली मोजणी ही अचूक नाही असा कोणताही पुरावा सादर झालेला नाही. पर्यायाने मोजणीदार यांचा पुरावा पाहता झालेली मोजणी ही अचूक असून त्यावरून दावा मिळकतीमध्ये प्रतिवादी क्र. १ ते ३ यांनी १८ आर क्षेत्रामध्ये अतिक्रमण केले असल्याचे स्पष्ट होत आहे. मोजणीदार यांचा नकाशा नि.क्र. ३७ पाहता त्यामध्ये पूर्व बाजूच्या हिस्सेदाराने त्याचे पश्चिमेकडील हिस्सेदाराच्या मिळकतीत अतिक्रमण केल्याचे दिसून येत आहे. प्रतिवादी यांचा बचाव पाहता पाचही हिस्सेदारांनी त्यांच्या हिस्से एकाच दिवशी मूळ मालकांकडून खरेदी केलेले आहेत. याशिवाय सदरील खरेदीपासून कोणतीही शासकीय मोजणी झालेली नाही. अशा परिस्थितीत केवळ खरेदीपासून जो तो आपआपली मिळकत आहे तशीच वहिवाट करतो म्हणून अतिक्रमणच झाले नाही असे माणता येणार नाही.

२०. वरील सर्व बाबींचा एकत्रात विचार करता सादर झालेल्या पुराव्यावरून वादीने दावा मिळकतीवर प्रतिवादी क्र. १ ते ३ यांनी १८ आर क्षेत्रावर अतिक्रमण केले असल्याचे सिद्ध केले आहे. सबब मुद्दा क्र. २ चा निष्कर्ष होकारार्थी देण्यात येतो.

(नि.क्र. : ५४)

मुद्दा क. ३ करिता :-

२१. वादीने दावा मिळकतीचा तो मालक असल्याची बाब सिध्द केलेली आहे. सादर झालेल्या पुराव्यावरून वादीने दावा मिळकतीमधील १८ आर क्षेत्रावर प्रतिवादी क्र. १ ते ३ यांनी अतिक्रमण केले असल्याची बाब देखील सिध्द होते. याशिवाय न्यायालयीन आयुक्त यांचे मोजणीचा नकाशा पाहता वादीने त्याचे पश्चिम बाजुस असणारे प्रतिवादी क्र. ४ ते ६ यांचे हिश्यावर काही भागात अतिक्रमण केल्याचे स्पष्ट होते. अतिक्रमीत क्षेत्र सोडून उर्वरीत दावा मिळकतीमधील वहिवाटीस प्रतिवादी हरकत करीत असल्याबाबत वादीने कोणताही पुरावा सादर केलेला नाही. याशिवाय सादर झालेल्या संपूर्ण पुराव्यावरून अतिक्रमित क्षेत्राशिवाय उर्वरीत दावा मिळकतीवर प्रतिवादी वादीच्या वहिवाटीस हरकत करीत आहे ही बाब दिसून येत नाही. वादी प्रतिवादी यांचेमध्ये केवळ अतिक्रमित क्षेत्रातील वहिवाटी बाबतच वाद असल्याचे दिसून येत आहे. अतिक्रमित क्षेत्रावर प्रतिवादीचा ताबा असल्याची बाब सिध्द झालेली आहे. या बाबीचा विचार करता वादीचा ताबा हा दावा मिळकतीमधील पूर्व बाजूचे १८ आर क्षेत्र सोडून उर्वरीत दावा मिळकतीवर आहे. परंतु सदरचे ताबा असलेल्या भागावर प्रतिवादी वादीचे वहिवाटीस हरकत करीत आहे असा पुरेसा पुरावा सादर झालेला नाही. पर्यायाने वादी हे दावा मिळकतीवरील त्यांच्या वहिवाटीस प्रतिवादी हे हरकत करीत आहे ही बाब सिध्द करण्यास असफल ठरलेले आहेत. सबब मुद्दा क्र. ३ चा निष्कर्ष नकारार्थी देण्यात येतो.

मुद्दा क. ४ करिता :-

२२. वादीने जरी दावा मिळकतीवरील त्याची मालकी सिध्द केली असली तरी संपूर्ण दावा मिळकतीवर वादीचा एकट्याचा ताबा नाही. याउलट दावा मिळकतीपैकी पूर्व बाजूचे १८ आर क्षेत्रावर प्रतिवादी क्र. १ ते ३ यांचा ताबा असल्याची बाब सिध्द झालेली आहे. वर नमूद केल्यानुसार वादी व प्रतिवादी यांचेमध्ये केवळ अतिक्रमित क्षेत्रातील वहिवाटीवरून वाद असल्याचे स्पष्ट झाले आहे. अतिक्रमित क्षेत्र सोडून उर्वरीत दावा मिळकतीवरील वादीचे

(नि.क्र. : ५४)

वहिवाटीस प्रतिवादी हे हरकत करीत असल्याची बाब वादी सिध्द करण्यास अपयशी ठरलेला आहे. अशा परिस्थितीत वादी दावा मिळकतीमधील त्याचे ताब्यात असलेल्या भागाच्या उपभोगास प्रतिवादीतर्फे हरकत अथवा अडथळा करीत असल्याचे सिध्द करु न शकल्याने विनिर्दिष्ट अनुतोष अधिनियम कलम ३८ नुसार निरंतरची मनाई मिळविण्यास अपात्र ठरतात. सबब, मुद्दा क्र. ४ चा निष्कर्ष देखील नकारार्थी देण्यात येतो.

मुद्दा क्र. ५ करिता :-

२३. वादीने दावा मिळकतीवर त्याची मालकी सिध्द केलेली आहे. याशिवाय वादीने दावा मिळकतीमधील पूर्व बाजुचे १८ आर क्षेत्रावर प्रतिवादी क्र. १ ते ३ यांनी न्यायालयीन आयुक्त यांचा नकाशा नि.क्र. ३७ मध्ये दर्शविल्यानुसार अतिक्रमण केले असल्याची बाब सिध्द केलेली आहे. दावा मिळकतीचा वादी हा मालक असल्याने मालकी हक्काने सदरील अतिक्रमित क्षेत्राचा ताबा मिळविण्यास वादी पात्र ठरतो. सबब मुद्दा क्र. ५ चा निष्कर्ष होकारार्थी देवून दावा अंशतः मंजूर होण्यास पात्र असल्याने पुढील प्रमाणे आदेश करण्यात येतो.

आदेश

१. दावा खालीलप्रमाणे अंशतः मंजूर करण्यात येत आहे.
२. प्रतिवादी क्र. १ ते ३ यांनी नि.क्र. ३७ चे नकाशात जांभळया रंगाने दर्शविलेल्या १८ आर क्षेत्राचा खुला ताबा वादी यांना सदर आदेशापासून तीन महिन्याचे आत दयावा.
३. प्रतिवादी क्र. १ ते ३ यांनी वरील प्रमाणे ताबा न दिल्यास वादी न्यायालया-मार्फत ताबा मिळविणेस पात्र राहिल.

(नि.क्र. : ५४)

४. वादीची निरंतर मनाईची मागणी नामंजूर करण्यात येते.
५. वादी व प्रतिवादी यांनी आपआपला खर्च सोसावयाचा आहे.
६. वरीलप्रमाणे हुकूमनामा करण्यात यावा. नि.क्र. ३७ चा नकाशा हा हुकूमनाम्याचा भाग राहिल.

खुल्या न्यायालयात न्यायनिर्णय घोषित करण्यात आला.

श्रीगोंदा.
दिनांक : १६/११/२०१७.

(कुं. म. कायंगुडे)
सह दिवाणी न्यायाधीश व. स्तर
श्रीगोंदा